

گزارشی از یک تحقیق-۱

مشکلات استقرار سیستم‌های حسابداری در ایران

پرویز بختیاری

و از همه مهمتر جهت تبدیل حسابداری به یک ابزار اطلاعاتی، باید سیستم مناسبی طراحی شود که در آن عوامل و عناصر تهیه کننده و پردازشگر اطلاعات در همکاری و تعامل بایکدیگر بتوانند، از مواد خام اطلاعاتی (وقایع مالی)، محصولی ارزشمند بنام اطلاعات مالی، تهیه و در اختیار مدیریت و سایر استفاده کنندگان قرار دهند.

برای استقرار یک نظام مطلوب اطلاعاتی و استفاده بهینه از آن باید شرایط و عوامل مناسبی وجود داشته باشد که وجود متخصصین سیستم‌دهی به تعداد کافی، و وجود نوعی نظارت حرفه‌ای بر کار آنها، تمایل مدیریت به داشتن سیستم حسابداری مناسب، کافی بودن توان علمی و تخصصی کارکنان مجری سیستم و از همه مهمتر مناسب بودن شرایط اقتصادی و اجتماعی برای استفاده از آثار و نتایج سیستم را می‌توان بعنوان نمونه‌هایی از این عوامل برشمرد.

و اما، قدمت اندک حسابداری نوین و مدیریت علمی در کشور ما و شرایط اقتصادی-اجتماعی متحول و متغیر آن (که خود موجب تعدد و بسیاری است)، موجب بروز موانع و مشکلاتی بر سر راه استقرار سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در ایران شده است. بدون شک، شناخت مساله و تعریف آن، مهمترین گام در جهت حل مساله

جهان امروز، جهان اطلاعات و ارتباطات است و براساس آخرین تعریفی که از حسابداری ارائه شده، حسابداری نیز یک سیستم اطلاعاتی است که بخشی از سیستمهای اطلاعاتی مدیریت را در یک سازمان تشکیل می‌دهد. هدف اساسی سیستمهای اطلاعاتی مدیریت، فراهم کردن اطلاعات لازم جهت اعمال کنترل بر سیستم سازمان و اخذ، مناسب‌ترین تصمیمات برای بقاء، رشد و توسعه آن است. نگرش نظام‌گرا به سازمان و پردازش اطلاعات مورد نیاز برای مدیریت آن، حتی در کشورهای پیشرفته نیز، مقوله نسبتاً جدیدی است که تحقیق و بررسی در ابعاد مختلف آن، موضوع روز بشمار می‌رود. اگر در ممالک پیشرفته، حسابداری نوین عمری چند صد ساله دارد، در کشور ما، آشنائی عمومی با مفاهیم این رشته از دانش اجتماعی سابقهای چهل ساله دارد و بدیهی است که نگرش سیستمی به سازمان و مدیریت آن نیز پدیده‌هایی کاملاً نو هستند که هنوز به درستی در جامعه ما معرفی نشده است.

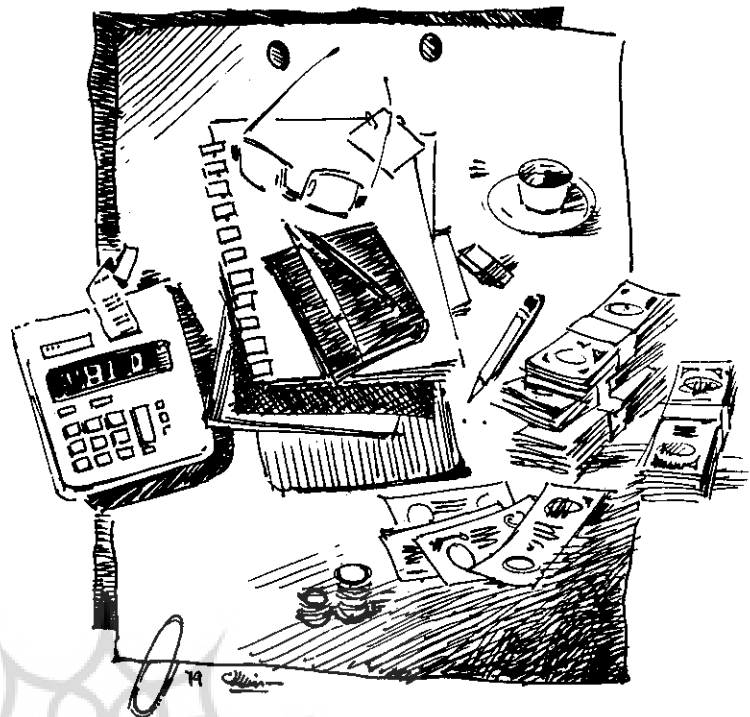
این مقاله در سه بخش ارائه خواهد شد. نخستین بخش مطلب از نظر تان می‌گذرد.

می‌باشد و امید، اینست که شناخت مشکلات و موانع موجود در راه استقرار سیستمهای اطلاعاتی حسابداری نیز بتواند بمثابة گامی نخست در جهت رفع آنها باشد.

در این نوشتار واژه استقرار به معنی وسیع آن که شامل مرحله تهیه تا بهره‌برداری از سیستم، می‌باشد مورد استفاده قرار گرفته و این طیف وسیع به لحاظ خصوصیات و عوامل مؤثر در آن به سه مرحله تهیه سیستم، پیاده کردن سیستم و نهایتاً بهره‌برداری از سیستم طبقه‌بندی شده است.

تأثیر اطلاعات به موقع، مربوط، و قابل اتکا در محدوده مدیریت یک موسسه باقی نمی‌ماند، بلکه برای سازمان‌های کنترل کننده و مراکز تصمیم‌گیری در سطح ملی نیز تنها وسیله کسب اطلاع از چگونگی بکارگیری منابع محدود در رسیدن به اهداف تعیین شده، گزارشاتی است که توسط سیستمهای حسابداری موسسات تهیه و منتشر می‌شود. دقت و صحت این گزارشها، در هدایت و تخصیص منابع به بخشهای مختلف اقتصادی و کنترل مصرف آنها، نقشی انکارناپذیر دارد. برای حصول اطمینان از این صحت و دقت،

در شرایط دشوار اقتصادی ناشی از جنگ تحمیلی و در طلایع سازندگی و بنای نظام نوین اقتصادی-اجتماعی، مدیران ما بیش از هر زمان دیگر و بیشتر از هر گجای دیگر، در هدایت منابع محدود و اخذ بالاترین نتیجه از آن، مسئولند و در تحقق برنامه‌های بازسازی و سایر طرحهای منبعث از اهداف اقتصاد ملی وظیفه و رسالتی عظیم برعهده دارند. در اجرای این وظیفه، مدیریت نیازمند اطلاعات است و بخش مهمی از این اطلاعات جنبه مالی داشته و محصول نظامهای اطلاعاتی حسابداری است.

سیستم صورت گرفته و بعبارت دیگر مدیریت و سایر استفاده کنندگان از اطلاعات مالی می‌بایست نارسائیهای سیستم حسابداری موجود مؤسسه را تشخیص داده و درصدد اصلاح آن برآیند و یا سیستم جدیدی را بجای آن طلب کنند. لازمه انجام این اقدام شرایط زیر است:

مدیریت که در کشور ما عمده‌ترین استفاده کننده از اطلاعات مالی است ارزش در اختیار داشتن اطلاعات مناسب، بموقع، مربوط و قابل اتکا را در تصمیم‌گیری‌های خود عملاً مشاهده کرده و خلاء ناشی از نارسائیهای احتمالی در فرآیند پردازش اطلاعات مالی را در تصمیمات روزمره و یا بلندمدت خود احساس کنند.

مدیران ما از نظر توانائیهای تخصصی و دانش مدیریت، توان تجزیه و تحلیل مسأله و تشخیص نارسائیهای سیستم موجود را داشته باشند و با دید نظام‌گرا ارتباط منطقی و ارگانیک سیستم‌های حسابداری مؤسسه را با سایر سیستم‌های عملیاتی آن تشخیص داده و بتوانند با متخصصین و طراحان سیستم‌های حسابداری تبادل نظر کنند.

حال باید دید که شرایط فوق تا چه حدی در کشور ما صادق است.

در مورد حدود تأثیر اطلاعات مالی در تصمیمات مدیران در اینجا فقط به ذکر این نکته اکتفا می‌شود که بدلیل گوناگون اقتصادی، اجتماعی و محیطی، تصمیمات مدیران، تحت تأثیر عوامل بیشماری بجز اطلاعات مالی است و کم اثر بودن اطلاعات مالی در فرآیند اداره مؤسسه تا

بدانجا است که در بسیاری از موسسات دلیل وجودی واحد مالی و حسابداری صرفاً رفع الزامات قانونی و شاید پرداخت حقوق و دستمزد کارکنان و انجام بعضی دریافتها و پرداختهای دیگر است. بهمین جهت در اینگونه موسسات اصولاً اطلاعات مالی در صحنه تصمیم‌گیری وجود و نمودی قابل ملاحظه ندارد تا مسأله‌ای احساس شود و نیاز به تشخیص آن باشد.

همه ساله بهنگام برگزاری مجامع عمومی شرکتها و موسسات، بدلیل ایرادات و نارسائیهای عنوان شده از طرف بازرسان و حساببران، اپیدمی نیازی به سیستم حسابداری شیوع پیدا می‌کند و پس از یک سلسله نامه نگاری به موسسات طراح سیستم واخذ چند فقره پیشنهاد و قیمت، آنهم جهت رفع تکلیف، موضوع تاتشکیل مجمع سالانه دیگر به فراموشی سپرده می‌شود.

نتیجه نظرخواهی از مدیران طراز اول ۳۶ شرکت بزرگ تولیدی نشان داد که با وجود نارسائیهای مهم در سیستم حسابداری شرکت آنها فقط صرفاً بدلیل اینکه این سیستمها، الزامات قانونی و نیاز اطلاعاتی موسسات و سازمانهای کنترل کننده را برآورده می‌سازد (خصوصیاتی که سیستم‌های حسابداری مالی یا

مشکلات آموزش حسابداری در ایران مصاحبه شد که نظرات مطرح شده در این مصاحبه‌ها نیز در بخشی از نوشتار مورد استفاده قرار گرفته است.

تهیه سیستم‌های حسابداری

در این بخش مشکلات مربوط به تهیه سیستم‌های حسابداری مورد بررسی قرار می‌گیرد که خود شامل سه مبحث اساسی زیر است:

- مشکلات مربوط به مرحله تشخیص مسأله.
  - مشکلات مربوط به یافتن مؤسسه یا طراح ذیصلاح جهت طراحی سیستم.
  - مشکلات مربوط به مرحله طراحی سیستم مناسب جهت جوابگویی به نیازهای اطلاعاتی مؤسسه.
- در ادامه هر یک از مباحث فوق را مورد رسیدگی قرار می‌دهیم.

بررسی مرحله تشخیص مسأله

تشخیص و تعریف مسأله اولین گام در فرآیند حل مسأله است و در جهت استقرار یک سیستم مطلوب نیز اولین گام تشخیص نیاز به تجدیدنظر یا اطلاع در سیستم موجود یا طراحی و استقرار سیستم جدیدی بجای آن می‌باشد که این اقدام مهم در کشور ما عمدتاً توسط استفاده کنندگان از

و هر یک از این مراحل به تفکیک مورد بررسی قرار می‌گیرد.

مهمترین وسایل جمع‌آوری اطلاعات و آماری که در این نوشتار به آنها استناد شده است، عبارتند از دوسری پرسشنامه که نتایج‌هایی آنها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. پرسشنامه اول به طراحان سیستمها اختصاص دارد. این پرسشنامه در اختیار ۳۵ نفر از طراحان با سابقه سیستم‌های حسابداری در ۷ مؤسسه و سازمان صاحب‌نام قرار گرفت که ۲۵ پاسخ از آن دریافت شد. میانگین سابقه کار طراحی که باین پرسشنامه پاسخ دادمانند حدود ۱۲ سال و میانگین تعداد مؤسساتی که برای آنان سیستم حسابداری طراحی و اجرا کرده‌اند بیش از ۲۵ مؤسسه و شرکت است.

پرسشنامه دوم به استفاده کنندگان از سیستمها اختصاص دارد. این پرسشنامه در اختیار ۶۸ نفر از مدیران عامل، اعضای هیات‌مدیره و مدیران سطوح بالای ۶۵ مؤسسه و شرکت بزرگ صنعتی و تولیدی کشور گذارده شد که از این تعداد ۴۵ مورد پاسخ دریافت شد. علاوه بر پرسشنامه‌های فوق، نتایج حاصله از میزگردی با شرکت ۱۲ نفر از مدیران شرکتهای بزرگ و اساتید مدیریت تحت‌عنوان «اطلاعات مالی و تصمیم‌گیری» بعنوان شاهدهی بر مدعا مورد استفاده قرار گرفته است:

ضمناً با چند نفر از اساتید گروه حسابداری در دانشگاهها و موسسات آموزشی پیرامون مسائل و

بازرگانی دارا می‌باشند) تنها ۳ درصد از آنان از سیستم حسابداری موسسه خود ناراضی هستند و در عوض حدود ۴۷ درصد کاملاً راضی و ۵۰ درصد تا حدودی رضایت دارند. این آمار خود نشان دهنده این واقعیت است که مدیریت مساله خاصی با سیستم‌های حسابداری موسسه ندارد تا آن را تشخیص دهد.

و اما نکته دوم که ناظر بر تواناییهای تخصصی مدیران است نه تنها در کشور ما بلکه در اغلب کشورهای در حال توسعه بعنوان یکی از مسائل مبتلا به خودنمایی می‌کند. در مقاله‌ای تحت عنوان «بازسازی مدیریت، نخستین گام در دهه بازسازی» که به نقل از خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران در روزنامه‌ها منتشر گردید چنین عنوان شده است:

«... به حکایت آمار میزان تحصیلات دانشگاهی مدیران اجرایی کشور در ده سال گذشته نشانگر افراط در بی‌توجهی به ضرورت تخصص در مدیران می‌باشد. درصد مدیران اجرایی کشور که دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند از ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۶ سیر نزولی داشته است.»^(۱)

صرفنظر از بحث در صحت و سقم آمار ارائه شده و تایید و تکذیب آن، صرف انتشار این مقاله خبر از کاستی‌ها و نارساییهای انکارناپذیر در امر انتخاب مدیران و بطور کلی ضعف دانش تخصصی در مدیریت بسیاری از موسسات کشور است. از جمله این ناتوانیهای تخصصی می‌توان عدم آشنائی کافی مدیران با مفاهیم مالی و حسابداری را ذکر کرد.

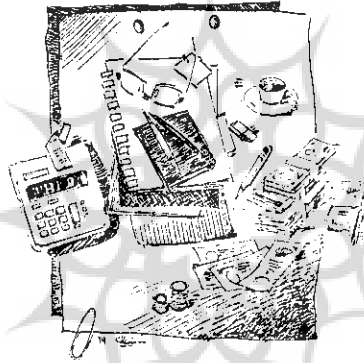
موسسات طراحی سیستم

متأسفانه آمار دقیقی از تعداد موسسات و افرادی که بکار طراحی سیستم‌های مالی و حسابداری اشتغال دارند در دست نمی‌باشد. ولی با بررسی‌های انجام شده توسط نگارنده حداقل ۳۰ موسسه و شرکت حسابرسی و خدمات مدیریت فقط در تهران به کار طراحی و اجرای سیستم‌های حسابداری اشتغال و اشتغال دارند و تعدادی موسسه نیز در مراکز استانهای بزرگ نظیر خراسان، اصفهان، آذربایجان و در قطب‌های صنعتی مانند اراک به این کار مشغولند.

بدلیل نبودن ضوابط مشخص حرفه‌ای و نبودن مرجعی جهت تایید صلاحیت علمی و حرفه‌ای مدعیان حرفه طراحی و اجرای سیستم‌های حسابداری، تقریباً همه موسسات حسابرسی خود را جهت ارائه سیستم‌های مالی و حسابداری ذیصلاح می‌دانند و بسیاری از بازنشستگان شرکتها و موسسات بزرگ نظیر شرکت ملی نفت، بصورت منفرد بکار تهیه و تدوین سیستم‌های حسابداری اشتغال دارند.

علیرغم وجود موسسات متعدد که داعیه سیستم‌دهی دارند، هنوز این حرفه بعنوان یک

حرفه مستقل از حسابرسی و خدمات مالی که نیازمند فراگیری و تجربه است شناسائی نشده است و البته این موضوع با توجه به سابقه بسیار کم معرفی مقوله «سیستم» در کشور ما چندان هم عجیب نیست. بسیاری از فارغ‌التحصیلان امروز رشته‌های حسابداری و مالی نیز با دنیای سیستم و نگرش سیستمی به پدیده‌ها بیگانه‌اند. فقط در دوره کارشناسی ارشد رشته حسابداری مقوله سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری و سیستم‌های حسابداری بعنوان دو درس انتخابی گنجانیده شده است و طبعاً فارغ‌التحصیلان مقطع کارشناسی با این حوزه‌های درسی آشنائی کافی حاصل نمی‌کنند. بنابراین آگاهی عمومی از تفاوت‌های حرفه سیستم‌دهی با سایر حرفه مالی و حسابداری مانند حسابرسی و خدمات مالی بسیار کم است.

*تهیه سیستم‌های حسابداری شامل مراحل تشخیص مساله، یافتن مؤسسه طراح و طراحی سیستم است.
*متأسفانه آمار دقیقی از تعداد موسسات و افرادی که به کار طراحی سیستم‌های مالی و حسابداری اشتغال دارند، در دست نمی‌باشد.

در چنین شرایطی مدیران موسسات در انتخاب طراحان ذیصلاح و تشخیص صلاحیت آنها جهت واگذاری کار طراحی و اجرای سیستم‌های مالی و حسابداری مؤسسه خود به آنها دچار مشکلاتند. در اغلب موارد حسابرس مؤسسه که در گزارش خود به نارسائی سیستم حسابداری مؤسسه اشاره کرده است سرانجام خود با انعقاد قرارداد جداگانهای مأمور طراحی و اجرای سیستم جدید می‌شود و در سالهای بعد سیستم طراحی شده توسط او نیز مورد انتقاد حسابرس جدید مؤسسه قرار می‌گیرد و باین ترتیب

حسابرس جدید یا دوستان و همکاران وی کار تجدیدنظر در سیستم قبلی را بهمه می‌گیرند و این دور تسلسل همچنان ادامه می‌یابد. کار کمی‌برداری و تقلید صرف از سیستم‌های مؤسسات بزرگ و اصرار در پیاده کردن آنها در مؤسساتی که بهیچوجه تناسبی با آن مؤسسه بزرگ ندارند موضوعی کاملاً رایج است و در این میان ایجاد سیستم‌های «تیپ» توسط سازمانهای سیستم‌دهی بزرگ که متولی سیستم‌دهی به شرکتها و مؤسسات تحت پوشش دولت می‌باشند، براین باور همگان و بدآموزی عمومی دامن زده که می‌توان بسا اندکی تغییرات مختصر، سیستم‌های حسابداری یک شرکت را در شرکت دیگر نیز پیاده کرد.

برای ایجاد ضوابطی جهت نظارت بر کار طراحان سیستم‌های حسابداری و مالی برای نخستین بار در سال ۱۳۶۵ توسط انجمن حسابداران خیره ایران، کمیته‌ای تحت‌عنوان کمیته تحقیق در سیستم‌های مالی تشکیل شد. اولین جلسه این کمیته در یازدهم خردادماه ۶۵ با شرکت ۱۱ نفر از اعضای مؤسس تشکیل شد.^(۲) بدلیل اختلاف‌سلیقه‌های بسیار و نبودن معیارهای مشخص علمی و عملی از طرفی، و نبودن انگیزه کافی جهت صرف وقت و تحقیق در آنچه که مؤسسات حرفه‌ای خارجی بآن دست یافته‌اند، متأسفانه هنوز کار این کمیته دستاورد قابل توجهی نداشته است و حتی در ارائه یکسری تعاریف اولیه مانند تعریف سیستم مالی و مشخص کردن زیر سیستم‌های منتسب به سیستم مالی نیز موافقت کلی حاصل نشده است. بنابراین تا رسیدن به هدف تهیه و تدوین ضوابط و اصول کلی حاکم بر کار طراحان سیستم‌های مالی و ایجاد نوعی شکل حرفه‌ای برای دستاوردکاران این حرفه از طرفی، و دادن حصول اطمینانی نسبی به جامعه مدیریت و استفاده‌کنندگان از خدمات این طراحان، راهی بس دشوار و طولانی درپیش است.

در پاسخ به سئوالی تحت‌عنوان «اصولاً بنظر شما آموزش طراحی و اجرای سیستم‌های حسابداری چگونه باید انجام گیرد؟» همه طراحان شرکت کننده در این نظرخواهی باتفاق نظر دادمانند که «توسط سازمانهای مشاورهای ضمن کار». و جالب اینجاست که همه پاسخ‌دهندگان اعلام کرده‌اند که قبل از پرداختن به شغل طراحی و اجرای سیستم‌های حسابداری، در این زمینه آموزش کلاسیک ندیده‌اند. با این اظهارنظر می‌توان نتیجه گرفت که سازمان‌های مشاورهای بزرگ و وظیفه و رسالتی بزرگ برعهده دارند و آن تربیت و آموزش متخصصین طراحی سیستم‌هاست. محدودیت ظرفیت آموزش این سازمانها برای جذب افراد بی‌تجربه، خود مشکل بزرگی در این زمینه است.

علاوه بر مشکلات یادشده، بدلیل نبودن حداقل ضوابط قانونی و عدم شناسائی اخلاق

حرفه‌ای ناظر بر کار طراحان سیستم‌ها، نوعی رقابت ناسالم در بازار کار این طراحان بوجود آمده که این موضوع نیز خود موجب عدم اطمینان و اعتماد کارفرمایان به صلاحیت حرفه‌ای و اخلاقی طراحان سیستم‌ها است.

طراحی سیستم و نیازهای اطلاعاتی

در تعریف سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری این چنین عنوان شده که سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری، وظیفه جمع‌آوری، پردازش، طبقه‌بندی و گزارشگری وقایع مالی را با هدف تهیه اطلاعات مربوط به ثبت واقعه، جلب توجه و تصمیم‌گیری برای استفاده کنندگان داخلی و خارجی یک سازمان برعهده دارند^(۳).

در تعریف فوق تفاوت عمده‌های بین استفاده کنندگان داخلی یا خارجی سازمان قائل نشده‌اند ولی طبق بیانیه شماره یک "FASB" (هیأت تعیین استانداردهای حسابداری مالی وابسته به انستیتوی حسابداران خبره آمریکا) هدف اصلی از گزارشگری مالی (تهیه اطلاعات مالی)، ارضای نیازهای اطلاعاتی سهامداران عادی و آندسته از استفاده‌کنندگانی است که قدرت کافی جهت گرفتن اطلاعات مورد نیاز را ندارند^(۴).

در کشور ما قاعدتاً مدیریت را باید بعنوان عمده‌ترین استفاده‌کننده از اطلاعات مالی دانست چرا که مالکیت اکثریت شرکتها و مؤسسات، دولتی است و سهامداران عادی بآن تعدادی که در کشورهای اروپایی و آمریکا وجود دارند، در اینجا وجود نداشته و تعداد شرکت‌های سهامی عام محدود و بورس اوراق بهادار در ابتدای فعالیت خود است. لذا بعنوان یک اصل کلی همواره باید این نکته را مدنظر داشت که اهداف گزارشگری مالی و استانداردهای بومی حسابداری ایران، (که منبعت از این اهداف میبایست تدوین گردند) باید عمدتاً حول محور برآورده کردن

نیازهای اطلاعاتی مدیران قرار گیرد. ما در این نوشتار به مشکلات مربوط به استفاده از اطلاعات مالی توسط مدیران اشاره مختصری کرده و نشان خواهیم داد که چگونه مدیریت اغلب مؤسسات ما در زمره استفاده کنندگان اصلی اطلاعات قرار نمی‌گیرند و جوابگویی به الزامات قانونی هدف اساسی عملیات مالی مؤسسات می‌شود. ۶۰ درصد از طراحان سیستم‌ها که در نظر خواهیم این تحقیق شرکت کردند، اعلام کردند که سیستم‌های طراحی شده توسط آنان عمدتاً جهت برطرف نمودن ایرادات بازرسی و حسابرسی موسسه بوده است و ۴۰ درصد آنان هدف سیستم‌های طراحی شده را برآورده کردن نیازهای اطلاعاتی مدیریت برای اعمال کنترلهای داخلی و تصمیم‌گیری می‌دانند.

عمده‌ترین مساله در امور مالی مؤسسات، قبول شدن دفاتر از سوی ممیزین مالیاتی و امکان تهیه

را مسئول حفظ و حراست آن نیز نمی‌داند و در مرحله طراحی سیستم نیز نظریات چندانی ندارد و تأثیر عمده‌ای نمی‌گذارد.

بومی نبودن ریشه و اصالت سیستم‌ها، تقلیدی بودن عمده آنها و عدم توجه کافی به بافت اجتماعی، اقتصادی کشور موجب می‌شود که سیستم‌ها بدون سازگاری کامل با حال و هوای

گزارشات خواسته شده توسط سازمانهای کنترل کننده و وزارتخانه‌های متبوعه است. بهمین دلیل است که در اغلب شرکتها و مؤسسات فقط وجود سیستم حسابداری مالی را شاهد هستیم و طراحان شرکت کننده در نظرخواهی نیز بطور متوسط در مقابل ۲۴ مورد سیستم حسابداری مالی، ۱۴ مورد سیستم حسابداری صنعتی، ۱۵

تأثیر اطلاعات به موقع و قابل اتکا در محدوده مدیریت یک مؤسسه باقی نمی‌ماند، بلکه برای سازمانهای کنترل کننده، تنها وسیله کسب اطلاع از چگونگی بکارگیری منابع محدود، گزارشهایی است که توسط سیستم‌های حسابداری مؤسسات تهیه می‌شود. قدمت اندک حسابداری نوین و مدیریت علمی در کشور ما شرایط اقتصادی-اجتماعی متحول و متغیر آن، موجب بروز موانع و مشکلاتی بر سر راه استقرار سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در ایران شده است.

محیط و مقتضیات کاری کارفرما طراحی شوند و بذریعتی اعتقادی به آنها و نتایج حاصل از آنها، از همان مراحل نخست کاشته می‌شود.

عدم توجه به ارتباط متقابل سیستم‌ها در یک سیستم سازمانی هم از طرف مدیریت سازمان و هم از طرف طراحان سیستم‌ها، این توهّم را بوجود آورده است که فی‌المثل میتوان سیستم مالی شرکت را بدون توجه به سایر سیستم‌های عملیاتی آن اصلاح کرد.

وجود واحد طراحی سیستم در مؤسسات حسابرسی نیز، این توهّم را تقویت کرده و سیستم‌های مالی بصورت کالایی مجزا و منفک از سایر سیستم‌های عملیاتی توسط این مؤسسات عرضه شده و توسط مدیریت خریداری می‌شود. عدم موفقیت بسیاری از سیستم‌های حسابداری صنعتی در مرحله اجرا معلول این واقعیت است که اطلاعات ورودی سیستم حسابداری صنعتی را می‌بایست سیستم‌های عملیاتی دیگری نظیر سیستم برنامه‌ریزی و کنترل تولید، سیستم تدارکات و کنترل موجودی‌ها، سیستم برنامه‌ریزی نیروی انسانی، سیستم حسابداری مالی و سیستم بودجه تهیه نمایند و هرگونه نارسائی در سیستم‌های یادشده مستقیماً در فرایند اجرا و نتایج سیستم حسابداری صنعتی تأثیر منفی خواهد داشت. تنها در یک حمله

مورد سیستم بودجه و فقط ۳ مورد سیستم حسابرسی داخلی طراحی کرده‌اند. مدیران شرکت کننده در نظرخواهی نیز اعلام کردند که در صددرصد شرکتها، اظهار نامه مالیاتی بموقع تسلیم می‌شود و فقط در ۱۵ درصد موارد دفاتر آنها رد شده است. ضمناً سیستم مالی شرکت‌های آنان در صددرصد موارد جهت تکمیل اظهارنامه مالیاتی و همچنین برای ارائه اطلاعات خواسته شده توسط سازمانهای متبوعه، کفایت دارد.

از بحث فوق باید نتیجه گرفت که سیستم‌های حسابداری در ایران عمدتاً حول محور وقایع نگاری (حسابداری مالی) طراحی می‌شوند و بنابراین از مجموع تعریف سیستم‌های حسابداری که عبارت بود از تأمین کننده اطلاعات مربوط به ثبت واقعه، جلب توجه و تصمیم‌گیری، ما در کشور خود هنوز در وادی نخست هستیم و در سیستم‌های حسابداری صنعتی و بودجه (جلب توجه کننده و هشداردهنده) و سیستم‌های حسابداری مدیریت (ارائه کننده اطلاعات مناسب برای تصمیم‌گیری) بسیار کم کار شده است و می‌شود.

بدلیل آنکه مدیریت، خود را با سیستم حسابداری مؤسسه چندان مرتبط نمی‌یابد، خود

همه‌جانبه به کل سیستم‌های عملیاتی یک مؤسسه می‌توان امیدوار بود که در بهبود روشهای مدیریت حداکثر نتیجه مطلوب بدست آید.

در نظرخواهی از طراحان سیستمها، در پاسخ به این سؤال که «بناظر شما در فاز طراحی سیستمهای حسابداری کدامیک از مشکلات زیر بعنوان مهمترین مشکل خودنمایی می‌کنند؟» حدود ۷۷ درصد از طراحان اعلام کردند که مهمترین مشکل عبارتست از «ارتباط اجتناب‌ناپذیر سیستمهای حسابداری با سایر سیستمهای عملیاتی که طراح برای بهبود آنها تعهدی ندارد». این موضوع اهمیت نگرش سیستمی به کل مسائل مؤسسه و اجتناب از «بهینه‌سازی جزء بجای کل»^(۵) را بار دیگر تأکید می‌کند و لزوم آگاهی طراحان سیستمهای حسابداری و مالی با حداقل کلیات سایر سیستمهای عملیاتی مرتبط را گوشزد می‌نماید.

بدون وجود مرجعی صالح جهت انجام تحقیقات تخصصی برای تبیین تأثیرات قوانین و مقررات جدید اقتصادی در سیستمهای مالی و حسابداری، و همچنین اعمال نوعی نظارت علمی- حرفه‌ای بر کار طراحان سیستمها، نتایج حاصل از این سیستمها نمی‌تواند گره‌گشای مشکلات مربوط به اداره واحدهای اقتصادی کشور باشد.

بطور مثال پس از گذشت قریب به ۵ سال از اجرای نظام بانکداری اسلامی، هنوز تحقیقات لازم در مورد حدود تأثیرات این نظام در سیستمهای مالی مؤسسات انجام نگرفته است. در نظرخواهی فردی از طراحان سیستمها ۸۰ درصد از آنان موافق اعمال نوعی کنترل و نظارت حرفه‌ای بر کار طراحان بودند و ۷۰ درصد آنان انجمن حرفه‌ای طراحان سیستمها را برای اعمال این نظارت و کنترل صالح تشخیص دادند. البته در حال حاضر چنین انجمنی وجود ندارد و قطعاً برای تشکیل این انجمن نیز مشکلات فراوانی را باید حل کرد.

در انتهای این بحث می‌بایست یکبار دیگر تأکید شود که سیستمهای اطلاعاتی حسابداری بخشی از سیستمهای اطلاعاتی مدیریت یک سازمان است، لذا بدون تبیین نظام اطلاعات مدیریت یک مؤسسه امکان طراحی سیستم مناسبی برای تهیه اطلاعات حسابداری و مالی وجود نخواهد داشت و هرگونه جزءنگری و تفکیک سیستمهای اطلاعاتی حسابداری از سایر سیستمها و سپردن کار طراحی آنها به افرادی که صرفاً «حسابدارانی باتجربه» هستند تا «مشاوران مدیریت باتجربه» یعنی عدم توجه به جایگاه واقعی نظامهای اطلاعاتی حسابداری، در درون نظامهای اطلاعاتی مدیریت.

پیشنهادات

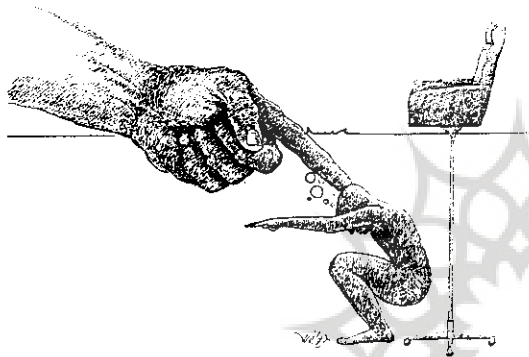
در جهت رفع احتمالی مشکلات مذکور در این بخش پیشنهادات زیر بصورت فهرستوار ارائه

• آموزش تخصصی مدیران موجود به‌ویژه در زمینه‌های مالی و اقتصادی باید توسط مؤسسات آموزشی ذیصلاح برنامه‌ریزی و با جدیت اجرا شود.

• مدیریت نیازمند اطلاعات است و بخش مهمی از این اطلاعات جنبه مالی داشته و محصول نظامهای اطلاعاتی حسابداری است.

• به دلیل نبودن ضوابط مشخص حرفه‌ای، تقریباً همه مؤسسات حسابداری خود را برای ارائه سیستمهای مالی و حسابداری ذیصلاح می‌دانند.

• در بسیاری از مؤسسات فلسفه وجودی واحد مالی و حسابداری صرفاً رفع الزامات قانونی است، به همین جهت در این گونه مؤسسات اصولاً اطلاعات مالی در صحنه تصمیم‌گیری نمودی قابل ملاحظه ندارد.

طراحان سیستمها، منجمله طراحان سیستمهای حسابداری و مالی تهیه و بمرور اجرا گذارده شود. - طراحی سیستمهای حسابداری حتی الامکان همراه با طراحی کل سیستمهای عملیاتی مؤسسه صورت گیرد.

- طراحان سیستمهای حسابداری به‌ارتباط متقابل سیستمهای عملیاتی و مدیریت مؤسسه با یکدیگر توجه بیشتری مبذول داشته و در گسترش فرهنگ نگرش نظام‌گرا به‌مسائل نقش فعال‌تری را بر عهده گیرند.

پانویس

- ۱- خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، بازسازی مدیریت، نخستین گام در دهه بازسازی، روزنامه رسالت، دوشنبه هشتم آبان ۱۳۶۸ شماره ۱۱۰۱ صفحه ۱۰. (این مقاله عیناً در شماره ۱۸۸۹۳ روزنامه اطلاعات سغشینه ۱۶ آبان ۶۸ و همچنین روزنامه ابرار مورخ ۷ آبان ۶۸ بچاپ رسیده است)
- ۲- اخبار داخلی انجمن حسابداران خبره ایران، حسابدار، ماهنامه انجمن حسابداران خبره ایران، شماره ۱۹ خرداد ۱۳۶۵، صفحه ۵۳.
- 3- Frederick H. Wu, Acct. Inf. Syst. (Mcgraw-Hill 1984) P. 8
- 4- Elden S. Hendrikser, Accounting Theory, 4Th. Ed. (Richard D. Irwin Inc. 1982) P. 68.
- 5- Sub- Optimization

می‌شود:

- در انتخابات مدیران واحدهای اقتصادی کشور توجه بیشتری به‌عامل تخصص می‌بایست مبذول شود.

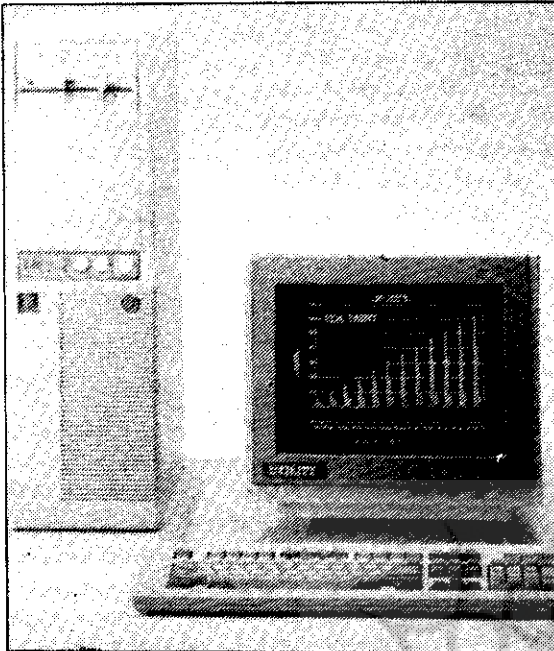
- آموزش تخصصی مدیران موجود به‌ویژه در زمینه‌های مالی و اقتصادی می‌بایست توسط مؤسسات آموزشی ذیصلاح برنامه‌ریزی شده و با جدیت اجرا شود.

- در برنامه ریزی دروس دوره‌های فنی، علوم و حتی پزشکی در دانشکده‌های کشورمان باین نکته مهم توجه شود که فارغ‌التحصیلان این دانشکده‌ها عموماً و بطور بالقوه مدیران آینده کشور هستند. لذا بجای تقلید صرف از برنامه‌های آموزشی کشورهای اروپائی و آمریکا، در فهرست دروس این دوره‌ها حداقل ۲۰ واحد دروس مالی، اقتصادی و مدیریت می‌بایست گنجانیده شود.

- دروس تئوری عمومی سیستمها و سیستمهای اطلاعاتی حسابداری و طراحی سیستمهای مالی در سطحی مقدماتی جزء دروس دوره کارشناسی رشته حسابداری قرار گیرند.

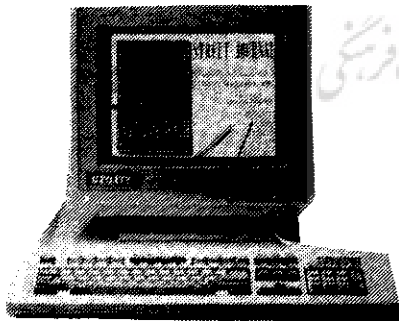
- انجمنی تحت عنوان انجمن طراحان سیستمهای مدیریت تشکیل و از طریق این انجمن برنامه‌های آموزشی جهت ارتقاء توان تخصصی

نرم افزار

سیستم حقوق و دستمزد برای کارخانجات صنعتی و خصوصی
سیستم پرسنلی و کارگزینی
سیستم کنترل موجودی انبار برای کارخانجات صنعتی
سیستم حسابداری مالی و صنعتی و قیمت تمام شده
سیستم دارائی‌های ثابت و محاسبه ارزش دفتری
سیستم دفاتر و اوراق برگ سهام
سیستم پذیرش بیمارستانها و حسابداری بیمارستانها
سیستم آزمایشگاههای طبی حسابداری آزمایشگاه و پاسخ
کامپیوتری نتیجه آزمایش
سیستم نرم‌افزاری برای کلینیک‌های دندانپزشکی
سیستم کنترل ورود- خروج کارکنان و محاسبات اتوماتیک ساعات کارکرد کارکنان بوسیله

code reader, Bar code

 UTILITY

سخت افزار

ارائه کامپیوترهای شخصی و لوازم و قطعات مصرفی و جانبی با تضمین یکساله
و خدمات بعد از فروش
و ارائه سیستمهای XT و AT و ps2 صددرصد کامپتیبیل با IBM با قابلیت
استفاده
NET WORK, LAN- DOS- OS/2 NOVELL- CAM- CAD- XENIX- OA
ارائه انواع بردهای
FAX/MODEM POWERSUPPLY/ SCANNER RS232, VGA, EGA
NET WORK, MULTIUSER CARD LANS- MART, ARCNET/E
THE RNET CARD- /LAN CARD

لاب کامپیوتر صندوق پستی ۱۵۷۴۵/۵۸۵ دفتر فروش: ۷۶۵۵۸۳-۸۵۵۵۸۶
دفتر سرویس و خدمات پس از فروش: ۷۶۲۶۸۹